

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta
Katedra slovenského jazyka

**SLOVENČINA V KONTEXTE SLOVANSKÝCH
A NESLOVANSKÝCH JAZYKOV**

Zuzana Kováčová
editor

*Zborník vedeckých prác s medzinárodnou účasťou vydávaný
Katedrou slovenského jazyka FF UKF v Nitre pri príležitosti
životného jubilea prof. PhDr. Juraja Vaňka, CSc.*

Nitra 2015

RECENZENTI

Prof. PhDr. Jana Sokolová, CSc.

Doc. PhDr. Mira Nábělková, CSc.

Doc. Mgr. Gabriela Olchowa, PhD.

© Slavomír Ondrejovič, Juraj Dolník, Ivo Pospíšil, Olga Orgoňová, Jana Pekarovičová, Miroslav Dudok, Ján Kačala, Ľubomír Kralčák, Juraj Glovňa, Eva Tibenská, Pavol Žigo, Jozef Šipko, Наталья Борисовна Корина, Ján Gallo, Eva Dekanová, Roman Trošok, Zuzana Kováčová, Martin Pukanec, Marta Bugárová, Dana Baláková, Viera Kováčová, Saša Vojtechová Poklač, Július Lomenčík, Alena Kalechyts, Ольга Геращенко, Tomáš Bánik, Marián Macho, Katarína Dudová, Renáta Hlavatá, Patrik Petráš, Marcel Olšiak, Sándor János Tóth, Alica Ternová, Mária Matiová, Marka Bireş, Ianko Gubani, Ivana Klabníková, Samuel Koruniak

SLOVENČINA V KONTEXTE SLOVANSKÝCH A NESLOVANSKÝCH JAZYKOV

Doc. PaedDr. Zuzana Kováčová, PhD. (ed.)

Vydavateľ: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Rok vydania: 2015

© Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Editor © Zuzana Kováčová, 2015
Grafický dizajn © Ľuboslav Horvát, 2015

ISBN 978-80-558-0959-5

OBSAH

NA ÚVOD	11
<i>Slavomír Ondrejovič (Bratislava)</i> PREKLADY A ICH DOSAH NA OBRAZ JAZYKA	15
<i>Juraj Dolník (Bratislava)</i> KULTÚRNO-JAZYKOVÝ PORIADOK	21
<i>Ivo Pospíšil (Brno)</i> BRNĚNSKÁ SLOVAKISTIKA A SMYSL SLOVAKISTIKY V ČESKÝCH ZEMÍCH: CÍLE A ÚSKALÍ	33
<i>Olga Orgoňová (Bratislava)</i> K PARALELÁM VERBALIZÁCIE PRAKTÍK (OD)TABUIZÁCIE V NEVEREJNOM DISKURZE	45
<i>Jana Pekarovičová (Bratislava)</i> LEKTORSKÉ STOPY PROFESORA JURAJA VAŇKA NA UNIVERZITÁCH V ZAHRANIČÍ (V KONTEXTE LINGVODIDAKTICKEJ KONCEPCIE SLOVENČINY AKO CUDZIEHO JAZYKA)	55
<i>Miroslav Dudok (Bratislava)</i> GENITÍV PLURÁLU – PODIVNÝ ATRAKTOR V SUBSTANTÍVNEJ DEKLINÁCII SLOVENČINY A JUŽNOSLOVANSKÝCH JAZYKOV	66
<i>Ján Kačala (Bratislava)</i> K VYMEDZENIU SYNTAXE	74
<i>Ľubomír Kralčák (Nitra)</i> SLOVENSKÝ NÁRODNÝ JAZYK A VOJVODINSKÁ SLOVENČINA	81

<i>Juraj Glovňa (Nitra)</i> VALENČNÁ ŠTRUKTÚRA V SLOVENSKÝCH FRAZÉMACH – SÉMANTICKÉ HODNOTY LAVOSTRANNÉHO PARTICIPANTA	91	<i>Marta Bugárová (Nitra)</i> KOMUNIKAČNÉ ŠUMY NA ZÁKLADE INTERFERENCIE JAZYKOVÝCH JAVOV V SLOVENČINE A MAĎARČINE	190
<i>Eva Tibenská (Trnava)</i> LOGICKO-GNOZEOLOGICKÉ ŠTRUKTÚRY A ICH PROTOTYPOVÉ MYŠLIENKOVO-JAZYKOVÉ SPRACOVANIE	99	<i>Dana Baláková (Ružomberok)</i> DYNAMIKA BIBLICKEJ FRAZEOLÓGIE	196
<i>Pavol Žigo (Bratislava)</i> LEXIKÁLNE HUNGARIZMY V SLOVANSKOM JAZYKOVOM ATLASE VÝBER Z POĽNOHOSPODÁRSKEJ TEMATIKY	111	<i>Viera Kováčová (Ružomberok)</i> K VYBRANÝM ASPEKTOM SÚČASNÉHO ŽIVOTA BIBLICKEJ FRAZEOLÓGIE	208
<i>Jozef Sipko (Prešov)</i> ETNOKULTÚRNE RUSIZMY V SÚČASNEJ SLOVENČINE	124	<i>Saša Vojtechová Poklač (Bratislava)</i> VRSTILNI ŠTEVNIKI KOT SESTAVINA SLOVENSKIH IN SLOVAŠKIH FRAZEMOV	223
<i>Наталья Борисовна Корина (Nitra)</i> К ВОПРОСУ О ТРАДИЦИЯХ И СОВРЕМЕННОСТИ В РОССИЙСКОЙ КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКЕ	137	<i>Július Lomenčík (Banská Bystrica)</i> MÁLINSKÉ NÁREČIE V KONTEXTE TRADIČNÝCH VIANOČNÝCH ZVYKOV	234
<i>Ján Gallo (Nitra)</i> NIEKTORÉ TENDENCIE V SYNTAXI SÚČASNÉHO RUSKÉHO JAZYKA	144	<i>Alena Kalechyts (Nitra)</i> ПРАЯЎЛЕННЕ СІСТЭМНАСЦІ Ў БЕЛАРУСКАЙ ТЭРМІНАЛОГІІ	245
<i>Eva Dekanová (Nitra)</i> SYNTÉZA VEDECKÉHO POZNANIA O KOMUNIKÁCII	155	<i>Ольга Геращенко (Nitra)</i> ФОРМУЛЯР ВНУТРІШНЬОПРАВОВИХ ГРАМОТ КИЇВСЬКОЇ РУСИ	257
<i>Roman Trošok (Nitra)</i> POZNÁMKY O ŠTRUKTÚRNOM CHARAKTERE DATÍVU V NEMČINE A SLOVENČINE	160	<i>Tomáš Bánik (Nitra)</i> STAROSLOVIENČINA A JEJ PÔVOD Z POHĽADU NIEKTORÝCH JAZYKOVEDNÝCH ŠKÔL	268
<i>Zuzana Kováčová (Nitra)</i> K OTÁZKE POSESÍVNEHO DATÍVU AKO KATEGÓRII ASPEKTU V KONTEXTE LINGVOKOGNITIVISTICKÉHO CHÁPANIA POSESÍVNOSTI NA POROVNANÍ ŠPANIELSKÉHO A SLOVENSKÉHO JAZYKA	169	<i>Marián Macho (Nitra / Peking)</i> LEXIKA POLITICKÉHO DISKURZU V SÚRADNICIACH (POLITICKÝCH) IDEOLÓGIÍ	283
<i>Martin Pukanec (Nitra)</i> PREČO MÁ SLOVENČINA TRI NÁREČIA: K JEDNEJ PRÍPADOVEJ ŠTÚDII Z HISTORICKEJ PERCEPTUÁLNEJ DIALEKTOLÓGIE	181	<i>Katarína Dudová (Nitra)</i> OBRAZ DÔSTOJNOSTI V JAZYKU MLADÝCH SLOVÁKOV	294
		<i>Renáta Hlavatá (Nitra)</i> JAZYKOVÁ HRA A UMELECKÝ TEXT	305

<i>Patrik Petráš (Nitra)</i> INTONÁCIA V TELEVÍZNOM SPRAVODAJSTVE A JEJ INŠPIRAČNÉ ZDROJE	315
<i>Marcel Olšiak (Nitra)</i> ZROZUMITELNOSŤ, PRIRODZENOSŤ A OVPLYVNITELNOSŤ JAZYKOVÝCH PREJAVOV V MÉDIÁCH	328
<i>Sándor János Tóth (Komárno)</i> JAZYKOVÝ RELATIVIZMUS PRI VYUČOVANÍ SLOVAKISTICKÝCH LINGVISTICKÝCH DISCIPLÍN	337
<i>Alica Ternová (Nitra)</i> JURAJ VAŇKO A SLOVENSKO-SLOVINSKÁ HOMONYMIA	351
<i>Mária Matiová (Nitra)</i> JAZYKOVÝ OBRAZ HLAVY V SLOVENČINE	358
<i>Marka Bireş (Nitra)</i> JAZYKOVÝ OBRAZ SVETA A VYJADROVANIE EMÓCIÍ V SLOVENSKÝCH A RUMUNSKÝCH FRAZÉMACH	369
<i>Ianko Gubani (Nitra)</i> ZVUKOVÁ ROVINA SLOVENČINY, JEJ MIESTO, VÝZNAM A UKOTVENIE V ŠKOLSKÝCH DOKUMENTOCH VZŤAHUJÚCICH SA NA VYUČOVANIE SLOVENSKÉHO JAZYKA V SLOVENSKÝCH ŠKOLÁCH V RUMUNSKU	380
<i>Ivana Klabníková (Bratislava)</i> EXPRESÍVNE JEDNOČLENNÉ VETNÉ KONŠTRUKCIE	390
<i>Samuel Koruniak (Nitra)</i> VOJVODINSKÁ SLOVENČINA V KONTAKTOCH SLOVENSKÝ JAZYK VO VEDOMÍ A KOMUNIKÁTOCH VOJVODINSKEJ MLÁDEŽE	398

NA ÚVOD

Zborník vedeckých prác *Slovenčina v kontexte slovanských a neslovanských jazykov* vychádza pri príležitosti životného jubilea prof. PhDr. Juraja Vaňka, CSc. Významný slovenský lingvišta, renomovaný slavista a slovakista – Juraj Vaňko, univerzitný profesor na Katedre slovenského jazyka FF UKF v Nitre, člen *Slovenskej jazykovednej spoločnosti*, člen redakčnej rady *Jazykovedného časopisu*; člen *International Society for Dialectology and Geolinguistics* v Nemecku, člen *Slavic Linguistics Society* v USA, člen *World Academy of Rusyn Culture* v USA; dlhoročný predseda odborevej komisie a bývalý vedúci Katedry slovenského jazyka FF UKF v Nitre sa narodil 25. marca 1945 v Mlynárovciach, okres Svidník.

V tematickom zameraní jednotlivých vedeckých prác uverejnených v tomto zborníku sa zrkadlí značný záber Vaňkovho vedeckého a odborného zamerania a nemalého osobného vkladu do úrovne poznania slovenskej jazykovedy. Vedecká precíznosť a odborná vyhranenosť v bádateľských počinoch Juraja Vaňka bola živenej z dvoch prameňov: prešovského – vysokoškolského, ktoré odkrýva a dynamizuje jeho individuálne osobnostné predpoklady a nitrianskeho, ktoré tieto predpoklady mení na niekoľkoúrovňovú základňu, inšpiruje ho, odborne vymedzuje, ale aj prehľbuje jeho lingvišticko-bádateľský rozmer a dotvára jeho vedeckú individualitu. V jeho vedeckých prácach je čitateľná funkčne aplikovaná a lingvišticky ďalej prehľbovaná metodológia nitrianskej interpretačnej školy. Nad oboma spomenutými zdrojmi panuje ako rozhodujúci zjednocujúci element osobnostný intelekt, ktorý dáva predovšetkým do služieb poznávania podstaty syntaktických systémov jazykov, ich viacúrovňovej, ba až komplexnej komparácii a identifikácii vzájomných historických kontaktov a interferencií.

Pri vytváraní profilu jubilujúceho prof. PhDr. Juraja Vaňka, CSc., na chronologickom princípe musíme vychádzať z obdobia začiatkov jeho nitrianskeho účinkovania, keď sa pod tlakom náročnej metodológie teórie textu a metatextu odborne vyhraňuje. Metodologicky sa profiloval v škole vedeckej analýzy textu Františka Mika a Antona Popoviča, bol účastníkom aktuálne sa etablujúcich nových pohľadov na jazyk a jeho funkcie, rôznych konferencií, a teda i živých a otvorených konfrontácií a teoretických koncepcií, čo znamenalo z aspektu vedca intelektuálny zisk.

- ŁOWIECKI, Maciej – ZASĘPA, Tadeus: *Moc a nemoc médií*. Bratislava: Typi Universitatis Tyrnaviensis 2003. 183 s.
- JIRÁK, Jan – KÖPPOVÁ, Barbara: *Média a spoločnosť. Stručný úvod do štúdia médií a mediální komunikácie*. Praha: Portál 2003. 206 s.
- KRÁL, Ābel – SABOL, Ján: *Fonetika a fonológia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1989. 392 s.
- KRÁL, Ābel: *Model rečového mechanizmu*. Bratislava: SAV 1974. 188 s.
- KRÁL, Ābel: *Pravidlá slovenskej výslovnosti*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1988. 632 s.
- PALKOVÁ, Zdena: Srozumiteľnosť reči ve vztahu k spisovnosti mluvených projevů. In: *Spisovnosť a nespisovnosť – zdroje, proměny a perspektívy*. Ed. E. Minářová – K. Ondrášková. Brno: MU 2004, s. 94 – 98.
- VAŇKO, Juraj: *Komunikácia a jazyk*. Nitra: UKF 1999. 148 s.
- ZEMAN, Jiří: Vyslovnostní styly. In: *Kontinuitné a diskontinuitné otázky jazykovej komunikácie. Zborník zo 6. medzinárodnej vedeckej konferencie o komunikácii*. Ed. P. Odaloš. Banská Bystrica: UMB 2007, s. 499 – 508.

PhDr. Marcel Olšiak, PhD.
Katedra slovenského jazyka FF UKF
molsiak@ukf.sk

JAZYKOVÝ RELATIVIZMUS PRI VYUČOVANÍ SLOVAKISTICKÝCH LINGVISTICKÝCH DISCIPLÍN

~

LANGUAGE RELATIVISM IN TEACHING OF SLOVAK LINGUISTIC DISCIPLINES

Sándor János Tóth
Pedagogická fakulta Univerzita J. Selyeho v Komárne

Key words: linguistic image of the world, lexical borrowings, morphology, typology, linguistic relativity, ethnolinguistics.

Abstract: The paper presents the theoretical and conceptual basis and the exemplification material for a concept of a serial of Slovak linguistic textbooks for university students with Hungarian background. This would involve the presentation of the linguistic disciplines from a nouter, ethnolinguistic view.

Semantic changes of lexical borrowings and interferences of grammar are common in the analysed language area. Our aim is the exemplification of the influence of the dynamics of the lexemes and morphology on the linguistic image of the world in Slovak and Hungarian.

Lingvodidaktická stránka jazykového relativizmu

V súlade s cieľmi nitrianskeho modelu skvalitnenia vyučovania slovenského jazyka na školách s vyučovacím jazykom maďarským metódou vyučovania cudzích jazykov je naším zámerom predstaviť možnosti univerzitetnej katedry, kde sa vyučujú slovenské jazykovedné disciplíny na dosiahnutie cieľov horeuvedeného projektu.

Na to, aby žiaci mali radi slovenčinu, je potrebný učiteľ, ktorý nelenže dokonale ovláda tento jazyk, ale disponuje takými lingvodidaktickými zručnosťami a schopnosťami, vďaka ktorým je schopný náročné gramatické javy vysvetľovať zaujímavo. Toto je možné dosiahnuť iba vtedy, ak adepti učiteľského povolania nadobudnú počas univerzitného štúdia okrem dobrých znalostí normatívnej gramatickej zložky aj také vedomosti a poznatky, ktoré im v budúcej pedagogickej práci umožnia vyučovanie jazyka spestriť, osviežiť. Tak sa stanú pre svojich žiakov mo-

tivujúcimi učiteľmi jazykovej zložky. Komunikatívne orientované vyučovanie jazyka odsúva do pozadia gramatiku, hoci v prípade typologic-ky odlišných jazykov, akými sú maďarčina a slovenčina, je formulovanie myšlienok na základe gramatických pravidiel nevyhnutné práve so zreteľom na úspešnú komunikáciu.

Celý tento proces od prípravy budúcich učiteľov až po ich účinkovanie v praxi vyzerá zjednodušene takto:

- Špeciálne hodiny lingvistiky na Pedagogickej fakulte Univerzity J. Selyeho.
- Študenti sa stanú učiteľmi, ktorí radi a zaujímavo vyučujú jazykovú zložku, gramatiku.
- Žiaci sa budú učiť slovenčinu s radosťou, budú mať radi tento predmet.

Z hľadiska vyučovania slovenčiny ako druhého jazyka je dôležitý **postoj účastníkov** vyučovacieho procesu. Ako je známe, cudzí jazyk je možné najlepšie si osvojiť v cieľovej krajine. S nemalým úsilím rodičov študujú niektorí mladí ľudia angličtinu či nemčinu v krajinách, kde sa hovorí týmito jazykmi. Maďari žijúci na Slovensku sú z hľadiska štúdia slovenského jazyka už od založenia Československa v cieľovej krajine.

V slovenskom jazykovom povedomí je kodifikovaná nielen spisovná slovenčina ako hodnota, ale aj až čierno-bielo poňaté rozhodovanie medzi správnym a nesprávnym. Ak je niečo nesprávne, tak sa má opraviť. Tieto opravy ale pestujú neželaný pocit menejcennosti. Jedným z najdôležitejších princípov vyučovania cudzieho jazyka je nechať hovoriť žiaka tak, ako vie, nechať ho tvoriť vety, nie okamžite opravovať. Dôležitá je tvorivosť a komunikatívnosť, nie len úplná gramatická správnosť.

Študenti slovistiky, ktorí budú pracovať v dvojazyčnom prostredí, by mali ovládať nielen systémovú lingvistiku a „obyčajnú“ gramatiku, normu slovenského jazyka, ale je potrebné aj poznanie tých kľúčových a kritických bodov, ktoré sú problematické na hodine slovenčiny v školách s vyučovacím jazykom maďarským na Slovensku a v školách, kde sa vyučuje slovenčina v Maďarsku.

Približujeme „suché“ jazykovedné disciplíny z komparatistického a etnolingvistického hľadiska a veríme, resp. želáme si, aby sa gramatika stala pre budúcich pedagógov na školách v zmiešanom slovensko-maďarskom prostredí zážitkom. Základom motivačného reťazca je: najprv učiteľ, ten má mať rád to, čo vyučuje, až potom môže dosiahnuť pozitívny prístup žiaka k predmetu.

Učiteľ má premeniť problémy na zaujímavosti, hľadať súvislosti, nájsť zaujímavosti v odlišnosti a krásu v gramatických javoch dvoch typologicky odlišných jazykov. Napr k odlišnostiam dvoch gramatických systémov patria:

- Zvuková stránka slovenčiny;
- Odlišné spôsoby vyjadrenia tej istej gramatickej informácie v slovenčine a maďarčine, napr. privlastňovací vzťah, množné číslo;
- Pravostranné alebo ľavostranné nadväzovanie slov vo vete znamená tiež smer prekladu a logiku rozmýšľania;
- Iné gramatické kategórie v porovnaní s maďarčinou, napr. rod v slovenčine, určitosť v maďarčine znamená odlišnosť v kategorizácii;
- Súvislosti v dejinách jazykov;
- Lexikálne paralely a lexikálna motivácia, jazykový obraz sveta, ktorý nie je identický v oboch jazykoch.

Cieľom je, aby budúci pedagógovia mohli **vyučovať slovenskú gramatiku zážitkovo**, s radosťou. Nazdávame sa, že to možno dosiahnuť tak, že jazykovedné disciplíny sa budú vyučovať:

- na základe jazykového relativizmu,
- komparatívne,
- kontaktovo – areálovo,
- na základe teórie motivovanosti,
- z pohľadu etnolingvistického a jazykového obrazu sveta.

Rozdiely a paralely jazykového obrazu sveta (JOS) sa na úrovni aplikovanej lingvistiky objavujú ako lexikálny a gramatický transfer. Z analýzy vyjadrovacích spôsobov rôznych jazykov čerpá okrem iného aj didaktika cudzieho jazyka a translitológia.

Či akceptujeme jazykový relativizmus alebo nie, pri štúdiu cudzieho jazyka sme konfrontovaní s tým, že naozaj existuje niečo, čo sa dávnejšie nazývalo „duchom jazyka“. Názvy predmetov a pojmov sú iné ako v materinskom jazyku, nehovoriac o rozdieloch správneho usporiadania týchto jednotiek.

Otváranie témy jazykového obrazu sveta, ktorý má dôležité miesto aj v súčasnej sémantike, znamená hľadanie odpovede na tieto otázky:

1. Ako zobrazujú prirodzené jazyky mimojazykovú skutočnosť a z čoho sa skladá tento obraz?

2. Aké informácie, vedomosti, skúsenosti a hodnoty sú obsiahnuté v jazykovom obraze sveta, ktoré jazykové spoločenstvo vytvorilo, prijalo a odovzdá ďalšej generácii?

V priebehu školskej edukácie si osvojujeme aj vedecké fakty a vďaka tomu sa mení aj naše myslenie a vnútorný obraz sveta. V súvislosti s jazykovým obrazom sveta a s procesom vyučovania cudzích jazykov môžeme konštatovať, že na jednej strane sú sémanticko-morfologické jednotky, ktoré je možné naučiť sa bez problémov, takmer mechanicky (skloňovanie, časovanie), ale na druhej strane sú aj také „obrátené sklady“ ako slk. *hlava mačky* – maď. *macskafeje*, zvlášť sémantické rozdiely (maď. *vörös – piros*, slk. *drevo – strom* nem. *Baum-Holz*, maď. *idő* = slk. čas, počasie, maď. *nap* = slk. *deň, slnko*, maď. *óra* = slk. *hodina, hodinky*). V týchto príkladoch vidíme súvislosti teórie lexikálnej motivácie, teórie jazykového obrazu sveta a ich fungovanie vo vyučovacej praxi cudzieho jazyka.

Podľa teórie o jazykovom obraze sveta (Bańcerowski, 2000, s. 349 – 352; Bańcerowski, 1999, s. 188 – 195, Orgoňová – Dolník, 2010, s. 9 – 23) typ jazyka závisí od typu kultúry, v ktorej sa jazyk sformoval, ale aj typ kultúry závisí s typom jazyka – ide o jazykový relativizmus. Jazyk nie je iba komunikačným prostriedkom, ale obsahuje aj určitý obraz sveta, lebo myšlienkový svet človeka je v úzkej súvislosti so štruktúrou jazyka. Jazyk ako výsledok poznávacích procesov obsahuje v sebe obraz sveta a tento obraz ovplyvňuje ďalšie poznanie, kategorizovanie, vnímanie sveta.

Keď porovnávame jazyky a abstrahujeme od toho, čím sa odlišujú, zostáva to, čo je im spoločné. Sú to univerzálne. V každom jazyku je dôraz na inom prostriedku a sú rozličné usporiadania. Otázkou je, ako sú organizované jazykové jednotky a aký je ich výber pri používaní jazyka. Rozdiely medzi jazykmi jasne ukazujú, že ľudstvo vypracovalo rozličné jazykové obrazy sveta, ktoré vyplývajú z rozličných možností nazerania na výseky skutočnosti (Orgoňová – Dolník, 2010, s. 40 – 41). Každý jazyk člení bytie svojím spôsobom, vytvára svojské jazykové obsahy. Jednotlivé elementy sú výsledkom tohto členenia. Ide o konfrontáciu rôznych kategorizácií (Orgoňová – Dolník, 2010, s. 53).

Naše tvrdenia sú podopreté nielen skúsenosťami z každodennej komunikácie Slovákov v Maďarsku a Maďarov na Slovensku a z vyučovania slovenčiny pre Maďarov, maďarčiny pre Slovákov, nemčiny pre Maďarov a pre Slovákov, ale aj sociolingvistickým výskumom.

Odôvodnenie, prečo sa dané slovo alebo gramatická forma používa „nesprávne“, odкрýva aj jazykový obraz sveta Maďarov a Slovákov. Týmto relativizmom je možné zjemniť aj maximalistické očakávania v zmysle používania „čistého“ jazyka s výslovnosťou „bez akcentu“ a bez „miešania slov“, teda prepínania kódu. Ak sa pozrieme na typologickú odlišnosť a zároveň areálovú blízkosť slovenčiny a maďarčiny, je lepšie pochopiteľné, prečo maďarskí spoluobčania, ktorí sú na rôznych stupňoch dvojjazyčnosti, rozprávajú takým spôsobom, takou kvalitou v cudzom jazyku, akou rozprávajú.

Lexikálna rovina jazykového obrazu sveta v slovenčine a v maďarčine

Lexika je najdynamickejšou vrstvou jazyka, pre povrchného bádateľa sú zmeny slovnnej zásoby a etymológia slov najnápadnejšími jazykovými javmi. Samozrejme, aj nevyhnutnosť nominácie ako jednej z hybných síl obohacovania slovnnej zásoby je odrazom JOS.

Z nášho stredoeurópskeho hľadiska nie sú také veľké kultúrne rozdiely, veď *plnená kapusta* je aj po maďarsky *töltöttkáposzta*, zato ale sú zaujímavé rozdiely v oblasti slovotvornej motivácie, ktoré si zaslúžia pozornosť aj z pohľadu jazykového obrazu sveta: *zimný štadión* nie je *télistadion ale *jégsarnok* = *ľadová hala atď. Takéto prípady sú dôkazom súvislosti teórie vzťahu slovotvornej motivácie a jazykového obrazu sveta. Lexikálny výskum je možné realizovať aj mimo rámca spisovného jazyka: v spisovnej slovenčine je funkčné pomenovanie *meštský úrad*, v maďarčine na Slovensku je zaužívaný kalk *városihivatal*, kým v spisovnej maďarčine sa používa *polgármesterihivatal* = *úrad štaroštu / primátora.

Lanštyák (2006, s. 61 – 83) analyzuje aplikovaním sociolingvistických metód vplyv slovenského jazyka na maďarčinu. Nasledujúci zoznam je výberom z jeho zbierky lexikálnych jednotiek, ktoré sú už všeobecne rozšírené v úze Maďarov na Slovensku, preto figurujú aj v akademickom výkladovom slovníku maďarčiny (*Magyarértelemszótár*). Sú to väčšinou slová označujúce reálie vzniknuté po r. 1920, ale najmä po 1945. Sú z takých moderných tematických okruhov, s ktorými sa stretávali hovoriaci po vzniku Československa a ukazujú iné cesty vývinu maďarčiny mimo územia Maďarska:

<i>haszák'</i>	állítható csavarkulcs'
<i>izolacska'</i>	szigetelőszalag'
<i>karbofréza'</i>	elektromos vasvágó fűrész'
<i>mozsgyenka,</i>	<i>mozsgyinka'</i> tiplí'
<i>preglejka</i>	„furnérlemez'

<i>gumicska</i>	'(haj)gumi'
<i>kulma, kulmi</i>	'elektromos hajsütő vas'
<i>buzerák</i>	'kaszárnyaudvar, buzerplacc'
<i>lampaszák</i>	'hivatásos katonatiszt'
<i>opuštják</i>	'eltávozás'
<i>spagi'</i>	diplomás, altisztként szolgáló nem hivatásos katona'
<i>veget'</i>	'semmittevés'
<i>zobák</i>	'fiatal katona, nyúl'
<i>nanuk</i>	'jégkrém'
<i>treszka'</i>	'tőkehal, ill. ebből készült majonézés saláta'
<i>jogurt</i>	'joghurt'
<i>párki</i>	'virslí'
<i>horcsica</i>	'mustár'
<i>ticsinki</i>	'ropí'
<i>kolok</i>	'okmánybélyeg, illetékbélyeg',
<i>výmer</i>	'fizetési meghagyás';
<i>výpis</i>	'(számla)kivonat'
<i>bordel</i>	'kupi'

Odlišné je používanie internacionalizmov zo sémantického a štylistického hľadiska:

agentúra, komisszió, kontrollál
novellizáció: novellizálás 'a törvénymódosítás aktusa'
invalidbatesz 'leszázalékol'
rekreációsfutás 'kocogás'
rekreációsközpont 'üdülőközpont'.

Motivovanosť kompozít skúmal Furdík (1993, s. 143 – 147) zo slovensko-maďarského porovnávacieho hľadiska. Pri vyučovaní lexikológie považujeme za potrebné upozorniť na obraznosť, metaforickosť sémantickej štruktúry týchto slov a zároveň sa dostaneme k porovnaniu jazykového obrazu slovenského a maďarského sveta. Rozoznávame:

- nemotivované slová: *bakkecske* – *cap sárgarépa* – *mrkva*, *rabszлга* – *otrok*, *álarc* – *maska*, *fenyőfa* – *jedľa*, *jelszó* – *heslo*, *fagyöngy* – *imelo*, *levéltár* – *archív*, *kisasszony* – *slečna* a pod.;
- odvodené slová: *hálószoba* – *spálňa*, *harctér* – *bojisko*, *születésnap* – *narodeniny*, *tejcsarnok* – *mliekárňa*, *tehénistálló* – *kravín*, *iskolaszolgá* – *školník*, *házmester* – *domovník*, *halasztó* – *rybník*, *jegyzőkönyv* – *zápisnica*, *vándorlegény* – *vandrovník* a pod.;

- zložené slová: *kisváros* – *malomešto*, *gonosztett* – *zločin*, *favágó* – *dreavorubač*, *regényíró* – *románopisec*, *mozdonyvezető* – *rušňovodič*, *állatorvos* – *zverolekár*, *légyfogó* – *mucholapka*, *hőmérő* – *teplomer*, *egyenruha* – *rovnošata*, *villámhárító* – *bleskozvod*, *vasbeton* – *železobetón*, *fasor* – *stromoradie* a pod.

Sú tu aj prípady paralelného kalkovania z nemčiny:

- združené pomenovania v podobe determinatívnych syntagiem so štruktúrou:
 adjektívum + substantívum: *kőfal* – *kamenný múr*, *neoncső* – *neónová trubica*, *villanymozdony* – *elektrický rušeň*, *gyermekszoba* – *detská izba*, *nyereménybetétkönyv* – *výherná vkladná knižka* a pod.;
- substantívum + substantívum v adnominálnom bezpredložkovom páde: *motorzúgás* – *hukot motora*, *népszámlálás* – *sčítanie ľudu*, *szádaparancsnok* – *veliteľ roty*, *háztető* – *strecha domu*, *munkatermelékenység* – *produktivita práce*, *kardvívás* – *šerm šablou* a pod.;
- substantívum + substantívum v adnominálnom predložkovom páde: *hazaszeretet* – *láska k vlasti*, *mosópor* – *prášok na pranie*, *fakerekedő* – *obchodník s drevom*, *kapukirúgás* – *výkop od brány* a pod. (Furdík, 1993, s. 143–147).

Radosť z objavenia spoločných prvkov slovnej zásoby je motivujúcim faktorom, komunikačnou pomôckou a vedie nás k tomu, aby sme nepozerali na jazyk susedov ako na celkom cudzí. V slovensko-maďarskej relácii sme zistili zrozumiteľnosť lexikálnych jednotiek, ktoré boli spoločné v slovenčine a v maďarčine, teda hlavne tie areálovo fixované jednotky, novšie prevzatia sú funkčné. Spoločnú slovnú zásobu založenú na dvojjazyčnosti, ako aj kontaktové a areálové javy je možné využiť na základe hore uvedených obmedzení pri memorovaní cudzích slov a pri spontánnom dorozumívaní. Treba však zohľadňovať aj charakter skupiny (ľudí, žiakov) používajúcej jazyk a fakt, že na hodine cudzieho jazyka nejde priamo o lingvišiku (Tóth, 2015, s. 188 – 189).

Porovnávacia morfológia a jazykový relativizmus

Jazykový obraz sveta a jazyková typológia súvisia tak, že typológia znamená výber prostriedkov na vyjadrenie gramatických súvislostí. Morfológické aspekty jazykového obrazu sveta sú zdôrazňované zriedkavejšie ako lexikálna stránka. Túto tému spracovali napr. Pokorný (2010, 203–273), Lehečková (2003), Vaňko (2014) a Krupa (1980). Porovnávacou

morfológiou sa zaoberali v slovensko-maďarskom kontexte Furdík (1977), Buzássyová (1977), Vaňko (1995), Králik (1997) a Misadová (2011). Tieto práce nevznikli síce na princípe jazykového relativizmu, ale našou snahou je poukazať na zhody a odlišnosti morfológického „myslenia“ v slovenčine a v maďarčine. Sledovaním paralelných javov prekonáme konfrontačnú koncepciu a dostaneme sa k areálovej komparácii. Ide o opis „ducha“ slovenského jazyka z vonkajšieho, a to zo zorného uhla maďarčiny. Porovnávacie a areálové hľadisko znamená: poznávať konvergentné javy slovenčiny a maďarčiny a zvyrazňovať to, čo je spoločné, čo zjednoduší osvojovanie si druhého jazyka a o čo je možné opierať sa.

Synchrónna dynamika oboch skúmaných jazykov má tendenciu k zjednodušeniu (Dolník, 2010, s. 82.), obidva jazyky predsa vykazujú odlišné stupne transparentnosti: Gramatické kategórie času, osoby nie je potrebné v slovensko-maďarskej relácii zvlášť vysvetľovať, jazykový obraz aj gramatická štruktúra vyjadrovania sú paralelné v slovenčine aj v maďarčine. Slovesný vid je menej transparentnou kategóriou v maďarčine v porovnaní so slovenčinou, trpný rod je menej frekventovaný v maďarčine ako v slovenčine (Králik, 1997, s. 76 – 78, 130 – 135).

Pomnožné, látkové, skupinové, hromadné podstatné mená ako osobitné sémantické kategórie substantív súvisiace s číslom v maďarčine neexistujú. Vyjadrenie a dôležitosť gramatickej kategórie určitosť porovnali Misadová (2011, s. 108 – 111) a Buzássyová (1977, s. 77 – 129).

Podľa Furdíka (1977, s. 48 – 50) na základe vzájomného porovnania tých gramatických kategórií, ktoré sa zúčastňujú na vytváraní zhody v oboch jazykoch, môžeme konštatovať, že napriek rovnakému počtu základných foriem zhody v maďarčine a slovenčine ich rozloženie je rozdielne. Z porovnania vyplývajú dva podstatné rozdiely v systéme substantívnej kongruencie v maďarčine a slovenčine, a tie sú nasledovné:

V maďarčine neexistuje zhoda prívlastkového adjektíva s nadradeným substantívom.

Nech je podstatné meno v akomkoľvek tvare a funkcii, jeho adjektívny prívlastok je tvarovo nemenný, napr.: *szép-Őnő-t, szép-Őnő-ről, szép-Őnő-k-et, szép-Őnő-k-ről*; v slovenčine: peknú ženu, o peknej žene, pekné ženy (Akuzatív), o pekných ženách. Vo viacerých jazykoch, v ktorých sa osobitnými formálnymi prostriedkami vyznačuje posesívna konštrukcia (napr. okrem maďarčiny aj vo svahilčine), atributívne spojenie prídavného mena a podstatného mena sa naznačí iba slovosledom a intonáciou. Pri skloňovaní maďarského substantíva sa jeho re-

lačná morféma vzťahuje nielen na samotné substantívum, ale aj na celú atributívnu syntagmu: (*szépház*)-*nak*.

Relačná morféma v maďarčine má teda veľký akčný rádius, je funkčne syntetická. V jazykoch s kongruenciou má relačná morféma substantíva malý akčný rádius, vzťahuje sa len na substantívum, je funkčne analytický, musí sa zdvojiť aj na adjektíve. To, pravda, robí značné ťažkosti tým, ktorí nepoznajú vo vlastnom jazyku tento funkčný analytizmus a musia ho pri učení sa cudzieho jazyka zvládnuť.

V maďarčine základnou kategóriou, ktorá konštituuje zhodu, je kategória čísla.

Je to vlastne jediná univerzálna kongruenčná kategória prítomná vo všetkých formách substantívnej kongruencie. V slovenčine má táto kategória pri konštituovaní kongruencie len sekundárnu úlohu, pretože primárne túto funkciu zastáva kategória rodu. Z toho vyplýva, že substantívna kongruencia v slovenčine, keďže je „zdvojená“ (rod + číslo), je značne silnejšia ako v maďarčine, kde spočíva v podstate v jedinej kategórii.

Treba sa napokon zmieniť aj o formálnych prostriedkoch kongruencie v porovnávaných jazykoch. Kým vyjadrenie zhody na slovesnom prísudku je v obidvoch jazykoch do istej miery paralelné, zhoda na adjektíváliách sa v maďarčine vyjadruje iba opakovaním tých istých morfém, ktoré má nadradené substantívum, napr.: *az-ok-nak a lány-ok-nak; a ház-akpiros-ak; a macská-k-tól, a feketék-tól* (vokalickú harmóniu neberieme do úvahy). V slovenčine sa sústava relačných morfém adjektíválií dopĺňa možno radšej „zhoduje“ so sústavou skloňovania adjektív, tvarovo sú však tieto relačné morfémy oproti relačným morfémam substantív samoštatné. Tento rozdiel súvisí jednak s tvarovou a slovnodruhovou vyhranenosťou slovenských adjektív oproti substantívam (naopak, v maďarčine je medzi obidvoma slovnými druhmi značný stupeň synkretizmu), jednak s bohatstvom skloňovacích typov substantív i adjektív v slovenčine (naproti tomu v maďarčine je iba jediný deklinačný typ pre celú kategóriu mien).

Rozdiel generickejši a agenerickejši jazyka je spojený práve s týmto rozdielom: ak substantíva aj atributívne adjektíva majú iba jedinú deklináciu, potom je v jazyku vylúčená zhoda v rode, t. j. aj sám pojem gramatického rodu. Teda neprítomnosť gramatického rodu v aglutinačných jazykoch je len dôsledkom toho, že aglutinačné jazyky nemajú viac deklinačných typov. Rozdiel v počte typov adjektívneho i substantívneho

skloňovania je ďalším činiteľom, ktorý hovoriacim s agenerickým východiskovým jazykom sťažuje ovládnutie kategórie rodu v generických jazykoch.

Napriek univerzálnym princípom intencie a valencie ještvujú sémantické a gramatické rozdiely medzi zvratnými slovesami v maďarčine a v slovenčine, resp. medzi slovesnými väzbami.

V slovenčine ide len o reflexívne slovesá, v maďarčine pseudoreflexívne alebo činnosťné slovesá:

bát sa – félt
 dívať sa – néz
 diviť sa – csodálkozik
 hanbiť sa – szégyell.

V slovenčine ide o zvrtné pendanty, v maďarčine o pravé reflexívne slovesá:

česať sa – fésülködik
 kúpať sa – fürdik
 obliekať sa – öltözködik / öltözik
 umývať sa – mosakodik / mosakszik
 utierať sa – törülkőzik.

V slovenčine ide o zvrtné pendanty, v maďarčine pseudoreflexívne alebo činnosťné slovesá:

baviť sa – szórakozik
 biť sa – verekszik / verekedik
 bozkávať sa – csókolózik / csókolódzik.

V slovenčine ide o nezvrtné pendanty, v maďarčine činnosťné alebo nepravé faktitívne slovesá:

baviť – szórakoztat
 biť – üt, ver
 brániť – véd
 búriť – lázít
 česať – fésül

(Misadová, 2011, s. 30–33).

Tieto skutočnosti ako „ťažkošti“ tiež dotvárajú kolorit jazykového obrazu sveta obidvoch skúmaných a porovnávaných jazykov.

Osvojovanie si slovesných väzieb je dôležité, lebo:

- pomocou nich je možné pochopiť odlišnosti myslenia a metaforickosť materinského a cieľového jazyka;
- sú potrebné na porozumenie;
- rozvíjajú slovnú zásobu a logické myslenie;
- ich mechanické prekladanie z materinského jazyka môže byť prameňom humoru;
- interferenčnými javmi vyplývajúcimi z odlišnej väzby môžu byť teoreticky všetky preklady väzieb uvedené v tabuľke. Ich skutočný výskyt však závisí od toho, či je prevzatá konštrukcia individuálnym okazionalizmom človeka, ktorý sa učí cudzí jazyk, alebo je zaužívaným javom v danom jazykovom spoločenstve v kontaktovej zóne slovenčiny a maďarčiny.

Tabuľka č. 1

m.	sk.
folyik a munka 'tečie práca'	pracuje sa 'dolgoztatik'
ragaszkodik vmihez 'drží sa k niečomu'	drží sa niečoho 'ragaszkodik valaminek'
fáj a feje 'bolí mu hlava'	bolí ho hlava 'fájja őt a feje'
szükségesnek látta 'videl k potrebnému'	pokladal za potrebné 'szükségesnek tartotta'
jónak lát 'drží dobrému'	pokladá za dobré
előadást tart 'drží prednášku'	prednáša 'előad'
kötelességének tart 'drží svojej povinnosti'	pokladá za svoju povinnosť
az aklu áll 'stojí'	sedí vec 'az alku ül'
eszébe jut 'príde mu do mozgu'	príde mu na um 'eszére jut'
akadályba ütközik 'naráža do ťažkošti'	naráža na ťažkošti 'akadályra ütközik'
részesül valamiben 'podieľa sa v niečom'	podieľa sa na niečom részesül valamin
kéréssel fordul valakihez 'obrátiť sa s prosbou k niekmu'	obrátiť sa s prosbou na niekoho 'kéréssel fordul valakire'

idegen nyelvre fordít 'prekladá na cudzí jazyk'	prekladá do cudzieho jazyka 'idegen nyelvbe fordít'
fütyül vmire 'píska na niečo'	kašle na niečo 'köhög valamire'
egy helyben topog 'prešľapuje v jednom mieste'	prešľapuje na jednom mieste 'egy helyen topog'
vkít vmire tanít 'učí niekoho na niečo'	učí niekomu niečo 'vkinek vmit tanít'
illúziókbán ringatja magát 'ukája sa v ilúziách'	ukájať sa ilúziami 'illúziókkal ringatja magát'
kitart vmi mellett 'trvá pri niečom'	trvá na niečom 'valamin tartja magát'
fél füllel hall 'počuje pol uchom'	počuje na pol ucha 'fél füllel hall'
teli szájjal mond 'povie plnými ústami'	povie na plné ústa 'teli szájjal mond'
élethez kel 'zobúdz sa na život'	zobúdz sa k životu 'élethez kel'
délre harangoz 'zvoní na poludnie'	zvoní k poludniu 'délre harangoz'
szolgálatára van vkinek 'je na službám niekomu'	je k službám niekomu 'szolgálatához van' vkinek
sor kerül vmire 'dôjde na niečo'	dôjde k niečomu 'sor kerül valamirehez'
megsért, megbánt valakit 'ublíži niekoho'	ublíži niekomu 'sérelmet okoz valakinek'
jóban rosszban osztozik 'delí sa v dobrom i zlom'	delí sa o dobro aj o zlo 'jón és rosszon osztozik'
lusta vagyok felkelni 'som lenivý vsťávať'	lení sa mi vsťávať 'lustállik nekem felkelni'
forr benne a düh 'vrie sa v ňom hnev'	prekypuje hnevom 'dühvel teli'
megmozdul a föld 'zatriasla zem'	zatriaslo zemou 'megmozdult a földdel'
vacog a foga 'drkoce mu zub'	drkoce zubami 'vacog a fogaimmal'

zdroj: Törökóvá (1977, s. 145–155)

Vplyv materinského jazyka sa pri používaní väzieb prejavuje interferenciou, preto sa priam vyžaduje porovnávanie týchto štruktúr na teoretickej úrovni a následne ich automatizácia v konkrétnych jazykových prejavoch. Pri porovnávaní slovenských a maďarských slovesných väzieb

vychádzame z toho, že v oboch jazykoch sa nachádzajú aj predmetové (tranzitívne) aj bezpredmetové (intranzitívne) slovesá, dokonca predmetové slovesá v oboch jazykoch vystupujú raz spolu s predmetom (napr.: *Marta číta knihu.* – *Márta könyvet olvas.*), inokedy bez predmetu (napr.: *Marta číta.* – *Márta olvas.*). V maďarčine však na rozdiel od slovenčiny za predmet pokladáme len paciens, ktorý je vyjadrený. Iné tvary zasiahutej veci sa pokladajú za väzbu s príslovkovým určením (porov.: *vár valakit* – 'čaká niekoho', predmetová väzba, *vár valakire* – 'čaká na niekoho' väzba s príslovkovým určením). Z hore uvedených príkladov vyplýva, že v maďarčine sa tranzitívne slovesá dopĺňajú nielen predmetom, ale aj príslovkovým určením. (Misadová, 2011, s. 60–63).

Poznámka: predmetové slovesá môžu byť prechodné (tranzitívne, napr. čítať knihu) a neprechodné (netranzitívne *hovoriť o knihe, pomáhať priateľovi*).

Záver

Zvolenú problematiku sme spracovali z dvoch aspektov, t. j. išlo o:

1. Sledovanie kontrastív, ktoré sú úskalím vyučovania cudzieho jazyka, kontaktovej javov lexikálnej sémantiky a slovtvornej motivácie.
2. Predstavenie jednotlivých jazykových rovín ako disciplíny jazykovedy pre štúdium slovakistiky netradičným spôsobom: do zvyčajného funkčno-štrukturalistického opisu vnášame etnolingvistické prvky a vonkajší pohľad na slovenský jazyk.

Výstupy projektu nitrianskeho modelu skvalitnenia vyučovania slovenského jazyka na školách s vyučovacím jazykom maďarským sú publikácie praktického charakteru. Implikáciou aspektu jazykového relativizmu plánujeme vydať vysokoškolské učebnice pre študentov, ktorí sa pripravujú na vyučovanie na 2. stupni základných škôl a na stredných školách:

Prednášky z kontaktovej lexikológie slovenského jazyka;

Porovnávacie prednášky z hláskoslovia slovenčiny;

Základy porovnávacej morfológie;

Paralelné dejiny slovenského a maďarského jazyka (migračné vlny a diachrónny pohľad na slovenčinu);

Veta – text – štýl (textológia a štylistika slovenčiny z maďarského aspektu).

Literatúra

- BAŇCZEROWSKI, Janusz: A világnyelviképemint a szemantikaikutatásoktár-gya. In: *Magyar Nyelv* 95. Budapest: Tinta 1999, s. 188 – 195.
- BAŇCZEROWSKI, Janusz: A szavak kapcsolódási mechanizmusa a világnyelviképének tükrében. In: *Magyar Nyelvőr* 124. Budapest: 2000, s. 349 – 352.
- BUZÁSSYOVÁ, Klára: Kategória určenosti v maďarčine a v slovenčine. In: Sima, F. Red. *Z konfrontácie maďarčiny a slovenčiny*. Bratislava: SPN 1977, s. 60 – 130.
- DOLNÍK, Juraj: Synchronna dynamika slovenskej morfológie. In: *Morfologické aspekty súčasnej slovenčiny*. Bratislava: VEDA 2010.
- FURDÍK, Juraj: *Gramatický rod a zhoda v slovenčine a v maďarčine*. In: Sima, F. Red. *Z konfrontácie maďarčiny a slovenčiny*. Bratislava: SPN 1977, s. 156 – 166.
- FURDÍK, Juraj: *Slovotvorná motivácia a jej jazykové funkcie*. Levoča: Modrý Peter 1993.
- KRÁLIK, Aladár: *Slovenské sloveso a jeho používanie*. Budapest: Etnikum Kiadó 1997.
- KRUPA, Viktor: *Jednota a variabilita jazyka*. Bratislava: VEDA 1980.
- LANSTYÁK, István: *Nyelvbőlnyelvre*. Pozsony: Kalligram 2006.
- LEHEČKOVÁ, Helena: Slavonic versus Finno-Ugric languages: On missing categories in grammar and cognition. In: *Glossos*, 2003/4, Duke University.
- MISADOVÁ, Katarína: *Kapitoly z morfológie maďarského jazyka. Kontraštný opis niektorých morfológických javov maďarského jazyka*. Bratislava: Univerzita Komenského 2011.
- ORGOŇOVÁ, Oľga – DOLNÍK, Juraj: *Používanie jazyka*. Bratislava: Univerzita Komenského 2010.
- POKORNÝ, Jan: *Lingvistická antropologie. Jazyk, mysl a kultura*. Praha: Grada 2010.
- TÖRÖKOVÁ, Matilda: K problematike väzby slovies v slovenčine a v maďarčine. In: Sima, F. Red. *Z konfrontácie maďarčiny a slovenčiny*. Bratislava: SPN 1977, s. 145–155.
- TÓTH, Sándor János: Jazykový obraz sveta v učebniciach slovenčiny a maďarčiny ako cudzieho jazyka. In: *Jazyk v politických, ideologických a interkultúrnych vzťahoch. Sociolinguistika Slovaca* 8. Ed. J. Wachtarczyková, L. Satinská, S. Ondrejovič. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV 2015, s. 161 – 176.
- VAŇKO, Juraj: Ohybné slovné druhy. In: Žilka, Tibor (Red.) *Slovenský jazyk pre štúdium učiteľstva 1. stupňa základnej školy s vyučovacím jazykom maďarským*. Nitra: Vysoká škola pedagogická 1995, s. 97 – 135.
- VAŇKO, Juraj: Antropocentrizmus v jazyku a jazykovede. In: *Obraz človeka v jazyku*. Nitra: FF UKF 2014, s. 10 – 22.

Dr. Sándor János Tóth, PhD.
Katedra slovenského jazyka a literatúry
PF Univerzita J. Selyeho, Komárno
tothsanc@gmail.com

JURAJ VAŇKO A SLOVENSKO-SLOVINSKÁ HOMONYMIA

JURAJ VAŇKO AND SLOVAK-SLOVENIAN HOMONYMY

Alica Ternová
Filozofická fakulta UKF v Nitre

Key words: Juraj Vaňko, Slavištics, Slovak language, Slovene language, interlingual homonymy, dictionary.

Abstract: The paper deals with one aspect of the professor Juraj Vaňko's work, the field of Slavic linguistics, where he focuses on contrastive research of contemporary Slovak and Slovene. Emphasis is put mainly on the content and contribution of the dictionary of homonyms Slovaško-slovenska medjazyková homonimija, published in 2003 in Ljubljana, which is, so far, one of a kind in Slovak linguistics. In the monography, there is an introductory study on the formation processes of the interlingual homonymy between the two related languages, which is nowadays deemed to be the most comprehensive solution of the subject matter discussed both in Slovak and Slovene linguistics. Pairs of homonyms processed lexicographically, forming the body of monography, are considered extraordinary contributive. It contains more than 1,100 entries arranged in Slovak alphabetical order. Entries in both languages are supplemented by examples and translations into the opposite language, with different meanings graphically distinguished. The monography is significant for both Slovak and Slovene language learners, for translation and interpreting as well as for the lexicography in the broad sense of the word.

Prof. Juraj Vaňko, ktorý v tomto roku oslávil jubilejné 70. narodeniny, je vďaka svojej mnohostrannej odbornej a vedeckej činnosti na poli lingvistiky právom považovaný za jedného z najvýznamnejších slovenských jazykovedcov súčasnosti. Jeho meno však nezostalo známe len v slovenskom lingvistickom kontexte. Vďaka jeho pedagogickým a lektorským aktivitám a slavištickým výskumom ho možno považovať za vedeckú osobnosť európskeho, ba dokonca svetového (lektorát na indickej univerzite) formátu.